

Prof. zw. dr hab. Halina Buk
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Katedra Informatyki i Rachunkowości Międzynarodowej

RECENZJA

rozprawy doktorskiej pt. „Ceny transferowe w restrukturyzacji spółek komunalnych” autorstwa Pani Małgorzaty Rzeszutek napisanej pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Edwarda Nowaka

Podstawą formalną sporządzenia recenzji jest pismo Dziekana Wydziału Zarządzania, Informatyki i Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu – prof. dr hab. Ewy Stańczyk-Hugiel z dnia 26.04.2019 r.

1. Ocena tematu, celu i układu pracy

W życiu społeczno-gospodarczym w Polsce coraz większą rolę odgrywają przedsiębiorstwa tworzone przez jednostki samorządu terytorialnego, realizujące różnorodne cele użyteczności publicznej. Polskie prawo dopuszcza zróżnicowaną formę organizacyjno-prawną podmiotów wykonujących zadania publiczne, poczynając od samorządowych zakładów budżetowych, po przedsiębiorstwa komunalne (traktowane *de facto* jako przedsiębiorstwa państwowe), jednoosobowe spółki gminy, po spółki prawa handlowego. Każda forma podmiotu komunalnego ma inne podstawy prawne funkcjonowania, a więc uwarunkowania formalne, co może ograniczać ich aktywność bądź zwiększać szanse na lepsze pełnienie zadań publicznych i pośrednio wpływać na uzyskiwanie wysokiej oceny samorządowych władarzy przez społeczności lokalne. Jednostki samorządu terytorialnego powinny więc być zainteresowane nad doborem takiej formy organizacyjno-prawnej podmiotów realizujących usługi użyteczności publicznej, by jakość, szeroko rozumiana efektywność i sprawność pełnienia takowych usług były jak najwyższe.

Zważywszy na powyższe przesłanki, rozważania o restrukturyzacji przedsiębiorstw komunalnych są jak najbardziej aktualne od 1990 r. czyli od wdrożenia zasadniczej reformy samorządu terytorialnego w Polsce. Nadto, z uznaniem należy przyjąć podjęcie się przez Autorkę rozprawy doktorskiej szczegółowych badań w przedmiocie roli cen transferowych w działalności spółek komunalnych w kontekście ich restrukturyzacji.

Autorka rozprawy podjęła próbę odpowiedzi na ważne pytania, stanowiące główne problemy badawcze, a mianowicie:

- Jaki wpływ na procesy restrukturyzacyjne spółek komunalnych mają ich właściciele, czyli jednostki samorządu terytorialnego?
- Jakie działania powinna podejmować spółka komunalna dla zwiększenia swojej konkurencyjności rynkowej i uzyskiwania dodatnich wyników finansowych?
- Jaka rolę odgrywa cena transferowa w procesie zarządzania antykryzysowego w przedsiębiorstwie komunalnym?

Jako główny cel pracy przyjęto wskazanie możliwości wykorzystania cen transferowych w procesach restrukturyzacji oraz ocenę ich wpływu na wyniki finansowe spółek komunalnych. W warstwie teoretycznej, rozważania są skoncentrowane na tworzeniu i funkcjonowaniu przedsiębiorstw komunalnych z nastawieniem rynkowym, zwłaszcza, że ceny realizowanych transakcji na linii samorząd – sektor prywatny nie zawsze są rynkowymi. W warstwie praktycznej, zbadano różne podmioty komunalne z punktu widzenia ich przekształceń i znaczenia dla społeczności lokalnych. Sformułowano także pięć bardzo konkretnych celów pomocniczych, związanych ściśle z wyznaczonymi obszarami badawczymi.

Struktura pracy doktorskiej, licząca łącznie 227 stron, jest dobrze ustrukturyzowana, zapewnia osiągnięcie przyjętych celów. Praca obejmuje wstęp, cztery zasadnicze rozdziały, zakończenie, pełny wykaz bibliografii, spis tabel, spis rysunków oraz kilka załączników. Zasadnicze części pracy, rozdziały i podrozdziały, są merytorycznie spójne.

2. Ocena merytoryczna pracy

Rozprawa cechuje się merytoryczną sekwencyjnością, jest dobrze logicznie uporządkowana. Konsekwentnie rozwija się kwestie restrukturyzacji spółek komunalnych, cen transferowych oraz wyników finansowych spółek stosujących ceny transferowe.

Rozdział pierwszy pt. „Procesy restrukturyzacji spółek komunalnych” wyjaśnia istotę i zasady funkcjonowania spółek komunalnych, ze szczególnym rozwinięciem form, procedur i efektywności procesów restrukturyzacji tego rodzaju podmiotów. Zważywszy na użyte w tytule pracy określenie ‘spółki komunalne’, dobrze, że Autorka wyjaśniła rozumienie tej kategorii niewystępującej w żadnym akcie prawnym. Takie określenie jest powszechnie używane, także w literaturze przedmiotu. Łączy w sobie stosowne regulacje w prawie komunalnym, prawie handlowym i prawie samorządowym. Szczególnie wartościową częścią tego rozdziału jest badanie efektywności restrukturyzacji spółek

komunalnych, wyróżniających się pod względem charakteru działalności od innych przedsiębiorstw. Poglądowa jest także prezentacja realnych procesów restrukturyzacji siedmiu spółek komunalnych w różnych regionach Polski, odmiennych co do form restrukturyzacji, narzędzi, przyczyn i ogólnych skutków. Treść tego rozdziału potwierdza zrealizowanie celu poznawczego pracy polegającego na wskazaniu specyfiki działalności podmiotów komunalnych oraz możliwych form i oczekiwanej efektywności ich restrukturyzacji.

Drugi rozdział wprowadza w problematykę cen transferowych, ogniskując je w działalności spółek komunalnych. Bardzo zwięźle i na ile to konieczne, omówiono ideę cen transferowych oraz metody ich kształtowania, by szerzej rozwinąć cele, zakres i stosowanie cen transferowych w spółkach komunalnych. Autorka odniosła się do rozwiązań problematyki cen transferowych w krajach OECD i innych, ale także w polskich regulacjach podatkowych czy międzynarodowych standardach rachunkowości. Bardzo dobrze syntetycznie i poglądowo przeanalizowano zakres stosowania i metody szacowania cen transferowych w spółkach komunalnych.

W trzecim rozdziale skoncentrowano uwagę na uwzględnieniu stosowania cen transferowych w polityce rachunkowości spółek komunalnych. Specyfika rachunkowości spółek komunalnych determinuje wpływ każdego z instrumentów tej polityki na obraz sytuacji finansowej, a to oznacza, że także stosowanie cen transferowych w rozliczeniach odpowiednio powiązanych jednostek kształtuje wynik bilansowy i podatkowy tych jednostek. Mając na uwadze różnorodny co do rodzaju zakres realizowanej działalności przez spółki komunalne, odmienne powinno być podejście do konkretnych rozwiązań rachunkowości. Te swoiste odrębności w aspekcie rachunkowości spółek komunalnych w porównaniu do spółek niekomunalnych Autorka w miarę szczegółowo rozwinęła. Nie było to zadanie łatwe, gdyż niemal każdy rodzaj zadań publicznych jest regulowany odrębnymi przedmiotowymi aktami prawnymi. Także należy mieć na względzie, że nie tylko jednostki samorządu terytorialnego mogą tworzyć pewne związki, ale także mogą być zawierane porozumienia międzygminne dla realizacji pewnych zadań publicznych.

Pozytywnym jest zaprezentowanie przez Autorkę wpływu cen transferowych na kształtowanie cen rynkowych usług świadczonych przez spółki komunalne oraz zaproponowanie stosowania przez te jednostki benchmarkingu. Nieliczne pozycje literatury odnoszą się do nowoczesnych narzędzi zarządzania spółkami komunalnymi. Także warto docenić przeanalizowanie wpływu korzystania z różnych form finansowania spółek komunalnych na efektywność prowadzonej działalności. Autorka zbadała politykę rachunkowości pięciu spółek komunalnych w przedmiocie stosowania cen transferowych, odpowiednio wcześniej analizując przekształcenia organizacyjne i własnościowe

jednostek powiązanych i rozliczających wzajemne transakcje. Wyniki badań zwarte w tym rozdziale potwierdzają zrealizowanie jednego z określonych celów rozprawy, to jest ustalenie rozbieżności pomiędzy wynikiem bilansowym i podatkowym ze względu na stosowanie cen transferowych w spółkach komunalnych.

Czwarty rozdział jest najbardziej wartościowym i twórczym, gdyż stanowi kompendium propozycji restrukturyzacji spółek komunalnych w celu poprawy ich wyników i rentowności poprzez stosowanie cen transferowych. Główną przesłanką tych propozycji jest optymalizacja interesów wszystkich stron dokonywanych transakcji. Weryfikację praktyczną przeprowadzono na próbie kilku spółek komunalnych osiągających dobre wyniki finansowe, jak i spółek, które powinny rozpocząć procesy restrukturyzacyjne. Wykorzystano w tym celu ocenę jakościową i klasyczną analizę wskaźnikową.

Zakończenie pracy doktorskiej liczy 6 stron, jest ono wystarczające i wyczerpujące. Doktorantka wskazała jednoznacznie, w której części pracy i w jaki sposób udowodniła tezy badawcze i osiągnęła zamierzone cele. Udowodniła, że gorsze wyniki finansowe uzyskiwane przez niektóre spółki komunalne są pochodną niewłaściwej kalkulacji cen transakcyjnych, w szczególności cen transferowych. Wskazała na słabości nadzoru nad spółkami komunalnymi, mającego charakter bardziej formalny niż ekonomiczny, a to nie sprzyja podejmowaniu procesów restrukturyzacji na odpowiednio wczesnym etapie ujawniających się zagrożeń.

3. Ocena formalnej strony pracy

Praca jest napisana starannie, poprawnym językiem i stylem. Przytaczane w pracy treści są dobrze udokumentowane, mają miejsce liczne powołania na właściwe pozycje literatury przedmiotu. Wykorzystano ponad 170 pozycji literatury przedmiotu oraz publikacji instytucji krajowych i międzynarodowych. Problematyka pracy jest mocno osadzona w różnych przedmiotowo aktach prawnych i orzeczeniach, których wykorzystano w liczbie ponad 50.

Jeżeli chodzi o kwestie sekwencyjności części pracy, to w niewłaściwym miejscu uplasowano 4 załączniki, bo przed bibliografią i spisami obiektów, a nie na końcu pracy.

4. Konkluzja

Uważam, że recenzowana rozprawa doktorska jest wartościową pracą naukową, wnosi wartość dodaną do teorii finansów samorządu terytorialnego, rachunkowości finansowej i podatkowej oraz restrukturyzacji organizacyjnej i własnościowej jednostek

samorządowych. Zbadano ceny transakcyjne usług publicznych i ceny transferowe wielopłaszczyznowo i wielowątkowo.

Stwierdzam, że założone cele naukowe rozprawy osiągnięto oraz udowodniono prawdziwość sformułowanych głównych tez badawczych. Doktorantka wykazała umiejętności diagnozowania realnych procesów finansowych w jednostkach samorządu terytorialnego, krytycznej analizy przedmiotowych przepisów prawnych. Szczególnie też należy podkreślić dobre umiejętności twórczego wnioskowania, które mogą być bardzo pomocne w praktycznej aplikacji przedstawionych w pracy wywodów.

Recenzowana rozprawa spełnia wszystkie wymogi stawiane pracom doktorskim przez ustawę z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (ze zm.) oraz uzasadnia nadanie mgr Małgorzacie Rzeszutek stopnia doktora w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie finanse.

Na podstawie powyższego wnoszę o dopuszczenie Pani Małgorzaty Rzeszutek do publicznej obrony pracy doktorskiej.

Scatiana Buk

Katowice, 31 maja 2019 r.